

Essay

Til kilderne – igen!

Hvis vi skal forstå den magt, der knytter sig til medierne i dag, skal vi forstå journalistikkens relation til kilderne i den nye medierealitet

Af Kresten Roland Johansen, lektor i journalistik,
DMJX, Danmarks Medie- og Journalisthøjskole

Søren Schultz Jørgensen, docent i medievidenskab,
DMJX, Danmarks Medie- og Journalisthøjskole

Magtudredningen 2.0

Få relationer i det medialiserede offentlige rum er så præget af spil om magt og indflydelse som forholdet mellem journalister og kilder – særligt de professionelle kilder (Broersma et al., 2013): Journalisters valg og brug af kilder har afgørende betydning for, hvilken synlighed, position og gennemslagskraft samfundets forskellige aktører kan erobre i den offentlige debat – og for hvilke spørgsmål, der overhovedet sættes på samfundets dagsorden. Samtidig er kilderne såkaldte *primary definers* (Willig & Blach-Ørsten, 2022), der gennem påvirkning af, forhandling og samarbejde med journalister er med til at forme offentlighedens opfattelser af bestemte sager eller dagsordener – eller af kilden selv.

Det medie- og kommunikationslandskab, som journalist-kilde-relationen udspiller sig i, har gennem de seneste to årtier undergået dybe, strukturelle forandringer. Ikke mindst er den offentlige samtale blevet altovervejende digital: De publicistiske nyhedsmedier er blevet *digital first*, og de sociale mediers fremvækst har siden 2007 fundamentalt ændret både borgere og beslutningstageres muligheder selv for at kommunikere direkte til offentligheden – uden de redigerede mediers mellemkomst. I samme periode har flere nye typer af aktører gjort deres entré på den politiske scene – ikke mindst tænketanke (Kelstrup, 2016), nye typer af interesseorganisationer og kommunikationsprofessionelle (Binderkrantz, 2022).

Det er en ukontroversiel hypotese, at disse strukturelle forandringer i både den samfundsmæssige kommunikation og i den politiske kommunikationsarena har påvirket forholdet mellem nyhedsmedierne og alle journalistikkens tre idealtypiske kilder: erfaringskilderne, partskilderne og ekspertkilderne.

En lang række af de senere års store samfundsmæssige kriediskussioner – f.eks. klima- og miljøkrisen, coronakrisen, minkskandalen, krigene i Ukraine og Gaza – har affødt kritik af mediernes valg og brug af kilder. Kritikken har især handlet om mulig bias og aktivisme hos ekspertkilderne.

Spørgsmålet om balancen i kildevalg – hvad angår f.eks. køn, etnicitet og alder – har også fyldt i debatten og indikerer, at omverdenens syn på og forventninger til, hvordan nyhedsmedierne bør vælge og arbejde med kilder, er under forandring.

Tre væsentlige og helt grundlæggende spørgsmål trænger sig på i lyset af de sidste cirka 20 års forandringer i medielandskabet og den politiske offentlighed:

- 1) Hvordan er repræsentationen af kilder i nyhedsmedierne?
- 2) Hvordan er samspillet mellem journalister og kilder?
- 3) I hvilke roller og funktioner optræder kilderne i journalistikken?

Spørgsmålene er tidløse, men svarene rummer nye indsigter.

Om kilderepræsentation ved vi, at kilderne i det før-digitale nyhedsbillede i vid udstrækning repræsenterede elite- og beslutningstager-Danmark og således ikke afspejlede befolkningens sociodemografi (Jørgensen & Skovbjerg, 2006). Vi ved også, at gruppen af elitekilder både før og nu domineres af folk med en samfundsvidenskabelig baggrund – særligt økonomer og statskundskabere (Albæk et al, 2004; Johansen & Johansen, 2022). Der er imidlertid sket flere bemærkelsesværdige udviklinger siden årtusindeskiftet, hvor den første magtudredning fandt sted, når vi ser på de professionelle kilder.

Nye aktører er kommet på banen – aktører som påvirker politisk interessevaretagelse og politiske beslutningsprocesser. Ikke mindst tænketanke (Kelstrup, 2016). Tænketankene prioriterer i høj grad medieeksponering, og deres synlighed i medierne er steget i perioden fra starten af nullerne og frem til 2015 (Kelstrup, 2016 og 2020; Blach-Ørsten & Kristensen, 2016).

Der er sket andre aktørforskydninger i medie billedet: Civilsamfundsorganisationer og identitetsorganisationer fylder tilsyneladende gradvist mere i medierne i perioden fra slutningen af 1970erne og frem til 2010 – medieeksponering er en strategisk prioritet (Binderkrantz et al, 2016; Trapp & Laursen, 2021). En tilsvarende udvikling ses hos mange private virksomheder, som ændrer mediestrategi i perioden fra 2001 til 2022: De kontakter oftere medier og deltager oftere i den offentlige debat (Christiansen & Nørgaard, 2003; Binderkrantz & Bülow & Helbo & Christiansen, 2022).

Vi ser desuden forskellige typer af stedfortræderkilder: Kommentatorer, der optræder i rollen som eksperter (Albæk et al., 2009); journalister, der i stigende grad påtager sig rollen som dem, der infererer og udlægger teksten (Svith, 2011); og kommunikationsfolk, der optræder som repræsentanter for partskilder. Men vi mangler viden om konsekvenserne af brugen af disse kilder.

Om kildediversitet ved vi, at kvinder generelt er underrepræsenterede – ikke mindst i rollen som ekspertkilder (Albæk et al, 2004; Jørndrup, 2021; Johansen & Johansen, 2022). Minoritetsborgere er også underrepræsenteret som kilder (Jørgensen & Skovbjerg, 2006; Jørndrup, 2022). Journalister har i dag adgang til borgernes ytringer og debat på sociale medier, men der er ikke meget, der tyder på, at nyhedsmediernes brug af kilder i disse år bevæger sig i retning af en bedre afspejling af borgernes sociodemografiske diversitet.

Der er således sket en række markante forandringer siden årtusindskiftet – særligt når vi ser på paletten af elitekilder og deres interesse i medieeksponering. Til gengæld er det sværere at få øje på udvikling, når det handler om kildediversitet. Selv om alle muligheder tilsyneladende er til stede.

Samspillet mellem journalister og kilder er præget af en tiltagende professionalisering af relationen – i hvert fald fra de professionelle kilders side. Vi har fået langt flere professionelle lobbyister og kommunikationsfolk, og medieeksponering prioriteres strategisk (Binderkrantz, 2022). Samtidig accepterer journalister i vid udstrækning, at ekspertkilder repræsenterer en bestemt dagsorden, sag eller kommercielle interesser (Blach-Ørsten & Kristensen, 2016; Trapp & Laursen, 2021; Johansen & Johansen, 2022).

De seneste større undersøgelser af kildernes syn på kvaliteten af den digitale journalistik blev lavet af Blach-Ørsten m.fl. i 2015 og af Svith m.fl. i 2017. Altså før de klassiske nyhedsmedier overgik til en ren *digital first*-strategi for deres indhold.

Vi mangler derfor opdateret viden om samspillet mellem journalister og kilder i en offentlighed, hvor alle har egne kanaler at kommunikere direkte i. Har borgere, eksperter og beslutningstagere fået mere magt til at præge den offentlige dagsorden

– og journalisterne mindre? Tager kilderne i højere grad initiativet til de historier, der kommer i medierne – sammenlignet med 2006, hvor relationen blev kortlagt i projektet *Dagspressens Kilder?* Og hvordan oplever kilderne kvaliteten af de historier, de optræder i, og journalistens professionalisme?

Ekspert – **medieret af journalister** – spiller en vigtig rolle for forståelse, engagement og handlinger hos såvel borgere som politikere og øvrige beslutningstagere (Areia et al., 2019; Sundblad et al.; 2009). I dagens mediebillende giver journalister ekspertrollen til en bred vifte af aktører: Ekspert kommer ofte fra konsulentvirksomheder, tænketanke, organisationer og fra medierne selv – altså fra aktører, som ikke nødvendigvis forsker, og som for manges vedkommende repræsenterer særinteresser alene i kraft af deres ansættelsesforhold (Blach-Ørsten & Kristensen, 2016; Trapp & Laursen, 2021; Johansen & Johansen, 2022). Den klassiske forestilling om eksperten som en universitetsansat forsker, uafhængig af særinteresser, er blevet overhalet indenom af virkeligheden.

Ekspertkilder bliver af journalister i vid udstrækning brugt til at levere vurderinger, politiske løsningsforslag og handlingsanvisninger – altså noget, der i flere tilfælde til forveksling ligner normative fortolkninger eller ligefrem aktivisme (Johansen & Johansen, 2022). Det ser ud til, at nyhedsmediernes brug og inddragelse af ekspertkilder over årene har ændret karakter – i retning af en tiltagende politisering, som ses i både kildevalg og i kildernes ytringer i de redigerede medier. Selv om journalistisk aktivisme ikke accepteres af det brede flertal af journalister som norm (Nicolaisen, 2022), så ser vi måske i disse år en glidning i retning af journalistisk legitimering og taletid til professionelle partskilder – ikklædt ekspertens autoritet.

Journalistikkens kildevalg og relationen til kilderne er nøglen til at forstå ikke bare nyhedsmediernes egen magt i den demokratiske samtale og debat i Danmark anno 2024, men også den magt, de redigerede medier giver andre aktører. Det er derfor relevant at reaktualisere det gamle slagord fra reformationens tid – *ad fontes* – til kilderne!

Litteratur

Albæk, E. & Munk Christiansen, P. & Togeby, L. (2004). Ekspert i medierne: Dagspressens brug af forskere 1961-2001. Magtudredningen.

Albæk, E. et al. (2009). Ekspert i valgkamp: Proces eller indhold? *Journalistica*, 3(1), 86-102.

<https://doi.org/10.7146/journalistica.v3i1.2035>

Albæk, E. (2011). The interaction between experts and journalists in news journalism. *Journalism* 12(3), 335-348. <https://doi.org/10.1177/1464884910392851>

Andersen, K., Skovsgaard, M., Albæk, E., & de Vreese, C. H. (2017). The Engaging Effect of Exemplars: How an Emotional Reaction to (Dis)Similar People in the News Media Affects Political Participation. *The International Journal of Press/Politics*, 22(4), 490-509. <https://doi.org/10.1177/1940161217723152>

Areia, N. P. & Intrigliolo, D. & Tavares, A. & Mendes, J.M. & Sequeira, M.D. (2019). The role of media between expert and lay knowledge: A study of Iberian media coverage on climate change. *Science of Total Environment*, 682: 291-300. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2019.05.191>

Arnoldi, J. D. (2005). (Medieskabt) Ekspertise i Medierne. *Dansk Sociologi*, 16(3), 9-24. <https://doi.org/10.22439/dansoc.v16i3.725>

Binderkrantz, A. S. & Fisker, H. M. & Pedersen, H. H. (2016). The Rise of Citizen Groups? The Mobilization and Representation of Danish Interest Groups, 1975-2010. *Scandinavian Political Studies*, 39(4): 291-311. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12073>

Binderkrantz, A. S. (2022). Interessevaretagelse: fra faste forhold til professionelle forbindelser? ØKONOMI & POLITIK #3-4/2022. DJØF Forlag. <https://doi.org/10.7146/okonomi-og-politik.v95i3-4.135553>

Blach-Ørsten, M (red.) & Lund, A. B. (red.) (2015). Troværdig journalistik. Et spørgsmål om etik og nøjagtighed. Samfundslitteratur.

Blach-Ørsten, M. & Kristensen, N.N. (2016). Think tanks in Denmark—Media visibility and Network Relations. Politik, 19(1): 22-42.
<https://doi.org/10.7146/politik.v19i1.27399>

Blom, J. N. & Rønlev, R. & Reinecke Hansen, K. & Kruse Ljungdalh, A. (2021). The Potentials and Pitfalls of Interactional Speculations by Journalists and Experts in the Media: The Case of Covid-19. Journalism Studies, 22(9), 1142-1160.
<https://doi.org/10.1080/1461670X.2021.1925950>

Broersma, M. & den Herder, B. & Schohaus, B. (2013). A Question of Power, Journalism Practice, 7:4, 388-395, DOI: [10.1080/17512786.2013.802474](https://doi.org/10.1080/17512786.2013.802474)

Greve-Poulsen K, Larsen FK, Pedersen RT, Albæk E. (2021). No Gender Bias in Audience Perceptions of Male and Female Experts in the News: Equally Competent and Persuasive. The International Journal of Press/Politics. <https://doi.org/10.1177/19401612211025499>

Hartley, J. M. (2017). When Homo Academicus meets Homo Journalisticus: An inter-field study of collaboration and conflict in the communication of scientific research. Journalism, 18(2), 211-225. <https://doi.org/10.1177/1464884915608817>

Hopmann, D. N., Skovsgaard, M., & Elmelund-Præstekær, C. (2017). What Have I Done to Deserve This? The Role of Deservingness in Effects of Ordinary Citizens as Cases in the News. European Journal of Communication, 32(4), 333-347.
<https://doi.org/10.1177/0267323117710900>

Johansen, K. R. & Johansen, J. D. (2022). Ekspertkilder i landsdækkende danske dagblade: Hvem er de, og hvilke roller og funktioner optræder de i? *Journalistica*, 2022, 86-111. <https://doi.org/10.7146/journalistica.v16i1.132421>

Jørgensen, S. S. & Skovbjerg, A. (2006). Dagspressens Kilder. Danske avis-kilders syn på journalisters arbejde. Center for Journalistik & Efteruddannelse (CFJE).

Jørgensen, S. S. (2011). Nydanskere i nyhedsbilledet. En undersøgelse af danske nyhedsmediers inddragelse af indvandrere og efterkommere i indlandsstoffet. Kontrabande. http://kontrabande.com/nydanskere_i_nyhedsbilledet.pdf

Jørndrup, H. (2022). *Den vi (stadig) taler om: Etniske minoriteter i danske nyhedsmedier*. Roskilde Universitet.

Jørndrup, H. (2021). *Ligestilling i nyhedsmediernes: Den danske del af undersøgelsen: Who Makes the News. 2020*. World Association for Christian Communication.

Jørndrup, H. (2017). *"Dem vi taler om": Etniske minoriteter i danske nyhedsmedier*. Foreningen Ansvarlig Presse. http://ansvarligpresse.org/wp-content/uploads/2017/02/AP_Dem-vi-taler-om_2017.pdf

Kelstrup, J. D. (2016). Tænketales brug af dagbladene som et marked for politiske idéer i Danmark. *Politik*, 19(1). <https://doi.org/10.7146/politik.v19i1.27392>

Kelstrup, J. D. (2018). Tænketales – nye aktører i dansk politik. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Kelstrup, J. D. (2020). Policyprofessionelle i danske tænketanke: uddannelse, erhvervs erfaring og synlighed i Folketinget og landsdækkende aviser. *Politica*, 52(1), 59-75. <https://doi.org/10.7146/politica.v52i1.130798>

Laursen, B. & Trapp, L. (2021). Experts or Advocates: Shifting Roles of Central Sources Used by Journalists in News Stories? *Journalism Practice* 15(1), 1-18.

<https://doi.org/10.1080/17512786.2019.1695537>

Lund, A. B. (2018). Den redigerende magt: Centrifugering af dansk politik. *Økonomi & Politik*, 91(1), 75-85. https://www.djoef-forlag.dk/openaccess/oep/files/2018/1_2018/1_2018_9.pdf

Nicolaisen, P. B. (2022). Role Perceptions in Climate Science Communication. *Environmental Communication*. <https://doi.org/10.1080/17524032.2022.2152848>

Sundblad, E.-L. & Biel, A. & Gärling, T. (2009). Knowledge and Confidence in Knowledge About Climate Change Among Experts, Journalists, Politicians, and Laypersons. *Environment and Behavior*, 41(2): 281-302. <https://doi.org/10.1177/0013916508314998>

Svith, F. T. (2011). *Nyhedsjournalistik - bedre end sit rygte?: Et sociologisk og diskursanalytisk studium af forklarende journalistik i danske aviser gennem 40 år*. Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet.

Svith, F. T. et al. (2017). Mediernes udvikling i Danmark. Lokal og regionalmediers indhold, rolle og betydning i lokalområder. Kulturministeriet, Slots- og Kulturstyrelsen.

Wien, C. (2001). Journalisters brug af ekspertkilder i danske aviser. Nordmediakonferens. Reykjavik.

Wien, C. (2014). Commentators on daily news or communicators of scholarly achievements? The role of researchers in Danish news media. *Journalism*, 15(4), 427-445. <https://doi.org/10.1177/1464884913490272>

Wien, C. (2014). En skøn forening: Om mødet med forskere og journalister. In N. F. Christiansen, J. Kvist, N. Kærgård, & K. Petersen (Eds.), *På kryds og tværs in*

velfærdsstatens univers: Festskrift til Jørn Henrik Petersen (pp. 411-426).
Syddansk Universitetsforlag.

Willig, I. & Blach-Ørsten, M. (2022). Magtudredninger og medier: Den nye magtudredning. *Økonomi og Politik*, 95(3-4), 76-87.
https://www.djoefforlag.dk/openaccess/oep/files/2022/3_4_2022/3_4_2022_8.pdf

Magtudredningen 2.0: Essay-serien

En central del af Magtudredningen 2.0 er en bred inddragelse af forskere, hvis forskning kredser om et eller flere af magtudredningens temaer. Som led i projektet blev der i foråret 2024 afholdt 15 forskerworkshops, hvor oplægsholdere efterfølgende blev inviteret til at omarbejde deres oplæg til et essay. Essay-serien er forfatternes perspektiver på centrale tematikker for en dansk magtudredning og har forfatterne som afsender.

Dette essays er en del af tema 13 i Magtudredningen 2.0's forskningsplan: Hvilken betydning har 'public service'-medier og traditionelle medier såsom dagblade for den offentlige debat i det 21. århundrede?

I et moderne demokrati udgør medierne et centralt forbindelsesled mellem beslutningstagere og borgerne. Dette tema undersøger de ændrede rammevilkår for nyhedsproduktionen og deres betydning for indholdet blandt traditionelle publicistiske medier såsom 'public service'-medier og dagblade. Temaet fokuserer eksempelvis på den digitale konkurrences effekt (inklusive fra nye alternative medier) på mediernes forretningsmodeller, mediernes indhold og medieforbrug, herunder blandt unge, væksten af politiske kommentatorer og deres rolle i den offentlige samtale, og hvilke konsekvenser en eventuel politisering af fakta og ekspertviden har for publicistisk praksis.